



## פתרון בחינת הבגרות בספרות

שתי יחידות לימוד

קיץ 2014

מספרי השאלון: 005, 904441

מוגש על ידי:

בתיה לוינסון ונאוה לזר

מורות לספרות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

### הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.



## התשובות מובאות בנקודות בלבד. על הנבחן לפרט את הדברים

### פרק ראשון – סיפור קצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 1-3.

#### שאלה מספר 1

##### "המפתח" / יצחק בשביס זינגר

- "המפתח" הוא סיפור התפכחות.
- בסיפור "המפתח" לבשביס זינגר תפיסת המציאות של בסי, הדמות הראשית, שונה מתפיסת המציאות של הסובבים אותה. הסובבים את בסי רוצים בטובתה ודואגים לה בעוד היא בטוחה שכולם נגדה.
- בשל תפיסת העולם השונה, בסי בוחרת בבדידות. כשנשבר המפתח לביתה, היא אינה פונה לעזרה ונאלצת לבלות לילה שלם ברחוב.
- השהייה מחוץ לבית מחוללת תהליך של התפכחות. בסי לומדת לראות מחדש את יופיו של העולם ולגלות את טוב לבם של האנשים.
- בסי נפרדת מהעולם מנוחמת ומפויסת.
- על הנבחן לפרט את פרטי ההתרחשות ולבסס את דבריו על הופעת מוטיב המפתח.

##### "הרופא וגרושתו" / ש"י עגנון

- בסיפור "הרופא וגרושתו" מוצגת תפיסת המציאות של הרופא, השונה מתפיסת המציאות של הסובבים אותו בשל מחלתו.
- "הרופא וגרושתו" לש"י עגנון הוא סיפור על אהבה שלא מומשה.
- זהו סיפור וידוי בו מתוודה הרופא על פרשת נישואיו לאחות דינה וגירושיו ממנה שהתרחשה שלושים שנה קודם לכן.
- במרכז הסיפור דמותו של הרופא המספר שכלפי חוץ נראה כמצליחן אך נחשף במהלך הסיפור כבעל עולם פנימי מסוכסך ומעורער.
- הגילוי של דינה "דברים היו לי עם אחר" מוציא מהכוח על הפועל את מחלת הנפש של הרופא, דבר שמדרדר את קשר הנישואין בינו ובין דינה ומביאה בסופו של דבר לגירושין.
- תפיסת המציאות השונה של הרופא באה לידי ביטוי בתמונת החופה, בליל ירח הדבש, בדיאלוג הראשון על הגירושין, בדרך הטיפול בלב, בדיאלוג השני על הגירושין.
- על הנבחן לבסס את דבריו באמצעות תיאור מערכת היחסים המידרדרת בין הרופא לדינה.



### "פראדל" / דבורה בארון

- בסיפור "פראדל" תפיסת המציאות של גיבורת הסיפור משתנה.
- בראשית הסיפור פראדל תופסת את המציאות כמו הסובבים אותה ומשום כך היא כנועה לנורמות, בסיום הסיפור משתנה תפיסת המציאות שלה והיא משיבה את עצמה לעצמה ומורדת בנורמות.
- דרך תפיסת העולם והשוני נבנה התהליך של הגיבורה, שהוא עיקרה של העלילה.
- בדרך זו נבנית בסיפור עמדת מחאה וביקורת על הנורמות הפטריארכליות, מנהג השידוך ומעמד האישה.
- על הנבחן לפרט את התהליך שעוברת פראדל, את התנהגותה, האפיונים המטונימיים והמוטיבים באמצעותם מתעצב השינוי בתפיסת המציאות שלה.

### "צפירה" / אתגר קרת

- בסיפור "צפירה" המספר, אלי תופס את המציאות באופן שונה מחברה הסובבת אותו.
- אלי חש חמלה כלפי שולם השרת, ניצול השואה, הוא מאמין שכבוד האדם חשוב יותר בעוד שרון וגלעד, שמייצגים את החברה הישראלית, מאמינים שהכבוד לחברים הוא ערך חשוב יותר.
- שוני זה מחולל את הדילמה המוסרית שעומדת במרכז הסיפור.
- ההכרעה של אלי להלשין על חבריו לכתה מאירה את תפיסת המציאות השונה שלו ואת הביקורת החברתית.
- על הנבחן לפרט את המהלך של הסיפור ואת המשמעות העולה בסיומו.

### **שאלה מספר 2**

### "העיוורת" / יעקב שטיינברג

- "העיוורת" הוא סיפור סמלי. ברובד הגלוי זה סיפור על עוול שנעשה לנערה עיוורת. הרובד הסמלי עוסק בעיוורון האנושי.
- בסיפור מובלעת ביקורת על חוסר רגישות חברתית כלפי המקופחים ועל ערכי הפטריארכיה הגורסת עליונות גברית ונחיתות נשית.
- הביקורת מעוצבת בסיפור באמצעות האומללות של חנה העיוורת.
- בליל כלולותיה גילתה חנה העיוורת כי שיקרו לה. בעלה אינו סוחר טבק בן 30.
- גילוי השקר העצים את תחושות החרדה והחשדנות של חנה העיוורת וסחף אותה למעגל של פחדים.
- הניסיונות לגלות מיהו בעלה והיכן ניצב בית בעלה עלו בתוהו.



- לאחר מות ביתה, במקרה, גלתה חנה כי בעלה הוא הקברן וביתה ניצב בבית קברות.
- הסיום מעצים את גודל העוול שנעשה לחנה העיוורת ושופך אור אירוני על האירועים, מה שמעצים את הביקורת.

#### "פראדל" / דבורה בארון

- הסיפור "פראדל" הוא סיפור פמיניסטי ובו ביקורת על הנורמות של החברה הפטריארכלית.
- הביקורת מעוצבת בסיפור דרך דמותה של פראדל והתהליך שהיא עוברת ודרך הערות המספרת.
- על הנבחן לפרט את התהליך שעוברת פראדל, דרך תיאור התנהגותה ותיאור האפיונים המטונימיים.
- על הנבחן להתייחס למוטיבים ולהערות המספרת.

#### "צפירה" / אתגר קרת

- בסיפור "צפירה" מובלעת ביקורת על החברה הישראלית וערכיה, על היחס לניצולי השואה, על העדר החמלה והרגישות, על היותה חברה שבה כבוד לחברים חשוב יותר מכבוד האדם.
- הביקורת נבנית לאורך הסיפור דרך דמויותיהם של אלי ושולם אל מול דמויותיהם של שרון וגלעד.
- על הנבחן לפרט את מהלך הסיפור תוך התייחסות לניגודים בין הדמויות, לדילמה המוסרית ולאופן בו מסתיים הסיפור.

#### **שאלה מספר 3**

#### "איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות" / גבריאל גרסיה מארקס

- דמויות המשנה: האב גונזאגה, השכנה הידענית, והרופא מייצגות כמו דמויות אחרות בסיפור את תגובת בני האדם להופעתו המדהימה של האדון הזקן עם הכנפיים הענקיות.
- הנערה עכביש כמו האדון הזקן היא דמות באמצעותה נבחנים בני האדם.
- הופעתו של האדון הזקן בעל הכנפיים בחצרם של פלאיו ואליסנדה היא אירוע שחורג מגבולות הריאליה. אירוע זה מעניק לסיפור את אופיו הפנטסטי.
- על רקע אירוע זה בוחן מארקס את טבע האדם.
- הדמויות השונות מוארות לאורך הסיפור באור אירוני קומי על יד המספר.



#### על הנבחן לבחור שתיים מהדמויות הבאות:

- האב גונזאגה – כומר הכפר, בעברו חוטב עצים. ברור לו שהאדון הזקן אינו מלאך, כי הוא אינו יודע את שפת האלוהים, לטינית כמובן. מעלה את האפשרות שאלה פעלולי השטן. דמותו הנלעגת מאירה באור אירוני קומי את הממסד הדתי ואת הסבריו המטופשים לתופעות לא הגיוניות, שלא ניתן להסבירן.
- השכנה הידענית – אליה פונים בני הזוג מיד עם הופעת האדון המכונף בחצרם, קובעת בפקנות שזה מלאך שבא לקחת את הילד, תינוקם החולה של בני הזוג. הצגתה כ"ידענית" אירונית וקומית, שהרי מהר מאוד מתברר שטעתה. באמצעותה מושם ללעג הניסיון האנושי להסביר כל תופעה, גם בלתי הגיונית, באופן נחרץ.
- אשת העכביש – כמו האדון הזקן היא דמות שמעניקה לסיפור ממד פנטסטי. מבעד לדמותה מהדהד המיתוס על ארכנה. סיפורה דיסקטי ומעורר הזדהות. כך היא מצליחה לגרום להמון לבוא לצפות בה במקום לצפות באדון הזקן. היא, בניגוד אליו, מדברת ע האנשים, "מספקת את הסחורה" ו"הנשמות הצדקניות" חשות כלפיה חמלה ומביאות לה אוכל. באמצעותה מואר המרוץ אחר אטרקציות והרצון בסיפוקים מידיים באור נלעג.
- הרופא – מייצג את המדע וגם הוא מואר באור נלעג. הוא פוסק שהאדון הזקן לא ישרוד את המחלה וימות, אבל האדון הזקן מחלים, מצמיח נוצות וממריא לדרכו. בולטת האירוניה בתמיהתו המגוחכת מדוע לכל בני האדם אין כנפיים.
- על הנבחן לקשר בין הדמויות לבין משמעות הסיפור.

### פרק שני - דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 4-12.

#### טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

#### "אנטיגונה" / סופוקלס

#### **שאלה מספר 4**

- במרכז הטרגדיה אנטיגונה עומד הסבל הטרגי והגורמים לו.
- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי. הקטסטרופה היא תולדה של חטא הגאווה ושל החלטות שגויות.



- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים לחוק המלך, הוא הקונפליקט הטרגי בין הגורמים הצודקים שמחולל את הסבל במחזה.
- קריאון מלך תבי הוציא צו האוסר לקבור את גופת פולינקס, שחבר לצבא האויב. אנטיגונה, אחותו, נשמעת לחוק האלים וקוברת את המת בניגוד לצו המלך.
- הקונפליקט מניע את המחזה ומוכרע ברובד העלילתי. המת נקבר בהתאם לחוק האלים. קריאון מכיר בכך שמקור הקטסטרופה בגאוותו. המקהלה מנסחת אמירה הנוגעת למחויבות האדם לחוק אלים ורואה את סיבת האסון בחטא הגאווה וביהירותם של הגיבורים הטרגיים.
- סבלם של שני גיבורי הטרגדיה קריאון ואנטיגונה הוא תולדה של המעשים המבישים.
- מעשה מביש ראשון: צו המלך, האוסר לקבור את המת.
- מעשה מביש שני: קבורת המת, התכחשות אנטיגונה לחוק היסוד בחברה היוונית, המחייב ציות לחוקי העיר.
- הסבל מוביל למודעות – המנסחת את מערכת הערכים של הטרגדיה.
- על הנבחן לבסס את דבריו על פי העימותים השונים.

#### שאלה מספר 5

##### סעיף א'

- סיום הטרגדיה מבסס את מערכת הערכים של המחזה. המקהלה מנסחת אמירה הנוגעת למחויבות האדם לחוק אלים ורואה את סיבת האסון בחטא הגאווה וביהירותם של הגיבורים הטרגיים.
- המסקנה המתנסחת היא תולדה של המעשה המביש המחולל את הסבל, המביא לידיעה ולאישור מחדש של ערכי האדם.
- על הנבחן לפרט בסעיף זה את המעשים המבישים, את אופיו של הסבל, את הידיעה המאוחרת ואת הקטסטרופה המתחוללת בעקבות כל אלה.

##### סעיף ב'

- המקהלה היא דמות קבוצתית: מורכבת מ-12 עד 15 אנשים. המקהלה מייצגת את העם, את עמדת המחבר, באמצעותה הוא מביע דעתו על הדמויות. היא מקשרת בין התמונות, נותנת הסברים וממלאה פערים. ראש המקהלה מייצג את חוכמת הזקנים.
- המקהלה מנסחת בסיום את מוסר ההשכל: אדם צריך לחיות את חייו בשכל ובחוכמה, וגאוות היתר היא אסונו של האדם.





- אחד התפקידים של המקהלה הוא להציג את הדמויות ואת הלכי נפשן לפני הופעתן. כך למשל מציגה המקהלה את קריאון לפני הופעתו הראשונה כמי שחותר לאיזו תכלית וזומם מזימות. את אנטיגונה היא מציגה כאומללה בבנות ואת הימון כמי שאוהב את אנטיגונה ואבל על מותה הצפוי.
- תפקיד נוסף של המקהלה הוא לייצג לדמויות. אחרי הופעתו של טירסיאס, המקהלה מניעה את קריאון להגיע אל הידיעה, אל ההכרה בטעותו, כשראש המקהלה קובע שהנביא דיבר אמת.
- אפשר להדגים תפקידים שונים של המקהלה באמצעות קטעים שונים.

### פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות רק על אחת מהשאלות 13-17.

"הדבר" / אלבר קאמי

#### שאלה מספר 13

- ברומן "הדבר" גילויים של סובלנות וחמלה מצד אחד וגילויי אדישות מצד שני. הדבר מתבטא באמצעות הדמויות השונות והדרך בה הן בוחרות להתמודד עם מגפת הדבר.
- "הדבר" הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי העוסק במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של אוראן, עיר אלג'ירית מכוערת, הנתקפת במגפת דבר קטלנית. תושבי העיר מתמודדים כל אחד בדרכו עם המגפה התוקפנית המהלכת אימים על הכול ועם מקריותה הבלתי-מוסברת.
- דר' רייה, רופא העיר, רמבר, עיתונאי מחוץ לעיר, גראן הפקיד וטארו, יוזם ומפעיל יחידת המתנדבים, מגלים גילויים של סובלנות וחמלה בהגישים עזרה לתושבי העיר הנגועים בדבר.
- קוטאר הוא פושע שנהנה מהמגפה. הוא מגלה אדישות לסבל ובוחר לבלות וליהנות. האב פנלו גם הוא בחר בהתחלה לגלות אדישות לסבלם של בני העיר, אבל הוא משתנה בהמשך.
- הדמויות שגילו סובלנות וחמלה התגלו בגדולתן האנושית.
- גורלן של הדמויות מנסח את מערכת הערכים של היצירה ותורם לעיצוב משמעותה. בדבר, שהשליט בעיר אבסורד קיומי, יש להילחם על ידי עשיית הטוב ומתוך אהבת אדם.



#### שאלה מספר 14

- המרחב המתואר ברומאן הוא העיר אוראן, עיר אלג'ירית מכווערת, שנתקפה מגיפת דבר בשנת 194...
- "הדבר" הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי העוסק במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של אוראן, עיר אלג'ירית מכווערת, הנתקפת במגפת דבר קטלנית. תושבי העיר מתמודדים כל אחד בדרכו עם המגפה התוקפנית המהלכת אימים על הכול ועם מקריותה הבלתי-מוסברת.
- מגיפת הדבר התפשטה בעיר בתחילת אפריל, היא התחילה מחולדה מתה אחת. לאחר מכן הוצפה העיר בנחילי חולדות מתות. מישל, השוער הזקן, היה החולה הראשון שמת בייסורים. כשמספר החללים הגיע ל-30 בשבוע נסגרו שערי העיר.
- הסגר יצר מציאות אבסורדית שחייבה את תושבי העיר להתמודד עם משמעות קיומם.
- גורל הדמויות מנסח את מערכת הערכים של היצירה ותורם בבניית משמעותה. בדבר, שהשליט בעיר אבסורד קיומי, יש להילחם על ידי עשיית הטוב ומתוך אהבת אדם.

#### שאלה מספר 17

- דמויות שונות ברומן "הדבר" מתנהגות באופן חריג והדבר נובע מהשקפת עולמן. נוכח האבסורד הקיומי בוחרות הדמויות האם להיאבק בדבר, באבסורד או לא להיאבק.
- "הדבר" הוא רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי העוסק במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של אוראן, עיר אלג'ירית מכווערת, הנתקפת במגפת דבר קטלנית. תושבי העיר מתמודדים כל אחד בדרכו עם המגפה התוקפנית המהלכת אימים על הכול ועם מקריותה הבלתי-מוסברת.

אפשר לבסס את התשובה על דמויות שונות:

- דר' רייה, רופא העיר, הוא דמות חריגה מבחינת המוכנות שלו לעזור ומסירותו לחולים.
- על הנבחן לבסס את התיאור על פי התנהלותו של ד"ר רייה לכל אורכו של הרומן.





## פרק רביעי- שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

פרק זה הוא פרק חובה, הנבחן נדרש לענות על שתיים מהשאלות 18-30 :

על הנבחן לענות על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 18-22)

ועל שאלה אחת משירת המאה ה-20 (שאלות 23-30).

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 18-22 :

### שירת ימי הביניים

"ישנה בחיק ילדות" / יהודה הלוי

#### שאלה 18

- "ישנה בחיק ילדות" שיר קודש שעיקרו פניה לנשמה להתנער מהבלי העולם הזה כדי להתעלות לקיום רוחני, מה שיאפשר לה להתמסר לעבודת הבורא או לחילופין לחבור אליו בכלות הגוף.
- המתח בשיר בין המשיכה להבלי העולם הזה ובין השאיפה להתקרב לאל בא לידי ביטוי בעצם ההטפה שבבסיסה עומד הקונפליקט בין גוף ונפש. המתח מומחש באמצעות מטפורת השינה והיקיצה.
- השורש נ.ע.ר ממקד את המתח. השורש נ.ע.ר בונה את הצימוד : נעורים כנעורת ננערו. הנעורים כמייצגים את הפן הגשמי, החולף מתוארים כקש העף ברוח.
- השורש נ.ע.ר עומד בבסיס הציווי : "והתנערי" בבית השלישי. הציווי מדגיש את הדרישה לנטוש את הבלי העולם הזה המיוצגים על ידי הזמן.
- על הנבחן להסביר את בתי השיר ואת המשמעות העולה ממנו.

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 23-30 :

### שירת המאה ה-20

"לא רגעי שנת, טבע" / שאול טשרניחובסקי

#### שאלה 25

- המשורר אומר "בשתי" ו"נכלמתי" לנוכח תופעות הטבע כי הוא חש עלוב ואפסי מול מאבקם הבלתי פוסק של הגלים והסלעים.



- לשיר מבנה של סונט, לכל אורכו עמדת הערצה של הדובר לטבע.
- בחלק הראשון – פנייה אל הטבע, תיאור הנופים העוצמתיים, עמדת החולשה של האדם, הסבל, הכאב והייאוש.
- האדם בחולשתו יוצא אל הטבע.
- בחלק השני מתואר המאבק האינסופי בין הגלים לבין הסלעים.
- הדובר חש בושה מול ההתמדה של הגלים, למרות התנפצותם לשוב ולתקוף.
- הוא חש כלימה אל מול הסלעים שמותקפים על ידי הגלים ולא מתייאשים ובמובן הזה דומים יותר לאדם המותקף על ידי התקפות הגורל, אך שונים ממנו בקומתם הזקופה לעד.
- על הנבחן לפרט את בתי השיר ולעמוד על המשמעות העולה מהם.

"תירים" / יהודה עמיחי

## שאלה 27

- סיורי התיירות במקומות ובאתרים בארץ מצטיירים בשיר כ"ביקורי אבלים". זהו תיאור אירוני שמבטא את יחסו הביקורתי של הדובר כלפי סיורים אלה וכלפי המשמעות העולה מהם.
- על הנבחן להסביר את החלק הראשון של השיר בו מתוארים סיורי התיירים באמצעות ניגודים ועירוב של העיקר והטפל, הגבוה והנמוך.
- יש להסביר את הביקורת על החברה הישראלית שעולה בחלק זה.
- על הנבחן להסביר את חלקו השני של השיר, את קטע הפרוזה, הסיטואציה הקונקרטית, המילה גאולה והמשמעות שהיא מעניקה לדברים.
- יש לסכם בהשקפת העולם של הדובר שעולה דרך הצגת הערכים החשובים פחות והערכים החשובים יותר.

"משלושה או ארבעה בחדר" / יהודה עמיחי

## שאלה 30

- השיר "משלושה או ארבעה בחדר" מפנה את אור הזרקורים אל היחיד, המתפקד כמצפון החברה. בניגוד לרובנו, הוא בוחר שלא להתעלם מהעוולות, המתרחשות בעולמנו ומתבונן בהם מתוך אכפתיות ורגישות.
- לאורך השיר לשון ציורית שמבטאת עוולות וליקויים ש"העומד ליד החלון" רואה.



- התמונות הנצרכות בתודעת המתבונן מציירות עולם פגום מבחינה מוסרית, עולם מסוכן ועולם של פגיעות אנושית.
- התמונות הנצרכות בתודעת המתבונן מציירות עולם חסר עוגן.
- הלשון הציורית מתארת עולם שהתרוקן מהיכולת לאהוב ולהרגיש, עולם ללא תקווה ועולם מרוקן ערכים.

### פרק חמישי – שיר שלא נלמד

פרק זה הוא חובה. הנבחן נדרש לענות על שאלה 31.

#### שאלה מספר 31

#### סעיף א

השיר מתאר בלונים באמצעות האנשה. התמונה המתקבלת היא של מסיבה. על תקרת האולם תלויים בלונים ונחשי נייר. ציור המגע בין הבלונים כהתרפקות יוצר תחושה של חמימות נעימה. הבלונים משתלבים בין נחשי הנייר מה שיוצר זרימה ותנועה רכה. הבלונים ונחשי הנייר מצוירים כענווים וממושמים, בכך שאינם מנסים לפרוץ את גבולות האולם. למרות צניעותם וצייתנותם, הם חשופים לפגעים. פתאום נשמתם פוקעת או פורחת בלווי קול צורמני. הקול המבשר את הפקיעה מוביל להתרפטות הגוף בשולי מרבד מלוכלך. הנשמות שפקעו תועות בעולם ללא כיוון וללא מטרה.

האווירה הקלילה השולטת באירוע ילדותי וצבעוני משתנה באופן מפתיע. המילה "אבל" מדגישה זאת. לאירוע חודרת חוויית מוות המלווה בקולות לא נעימים. מילים בעלות קונוטציה שלילית בונות אוירה כבדה: נפץ, גופות מתרפטות, מרבד מפוגל. האירוע ממחיש את האבסורד הקיומי. למרות צניעותם וצייתנותם, באופן מפתיע מגיע סופם של הבלונים.

#### סעיף ב

נימת השיר כבדה ומשועשעת. מתוקף ההתרחשות: בתחילת האירוע הבלונים ונחשי הנייר התלויים במרחב מתוארים בנימה קלילה כיאה למסיבה, ואז הבלונים מתפוצצים, מה שמעלה מחשבות נוגות על עתיד האדם והעולם. הנימה הכבדה מסתיימת בהסתכלות משועשעת. הנשמות התועות של הבלונים תועות בעולם הביניים, בערך בגובה האף.

באמצעות תמונה מטפורית של בלונים, הומור ועירוב תחומים עוסק השיר בחיי האדם, בשמחה ובאנושיות מצד אחד ומצד שני בכך שבסופו של דבר החגיגה נגמרת.